

GEZOND IN ...

STIMULERINGSPROGRAMMA GIDS
LOKALE AANPAK GEZONDHEIDSACHTERSTANDEN

KENNISDOSSIER

Participatie

Sociale
omgeving

Preventie
& zorg

Fysieke
omgeving

Gedrag &
vaardigheden

Burgers zijn
hoofdrospelers

Differentiatie is
essentieel

Bestuurlijke
betrokkenheid

Procesgerichte
aanpak

Synergie circuits

Publiek
en privaat

Sociale
marketing op
alle niveaus

Monitoren
voortgang en
resultaten

FYSIEKE OMGEVING

Om gezondheidsachterstanden in gemeenten terug te dringen adviseert Gezond in... een integrale aanpak op vijf sporen: gedrag & vaardigheden, participatie, preventie & zorg, fysieke en sociale omgeving. Er zijn acht succesfactoren (pijlers) bekend die de aanpak op deze sporen effectiever maken.

Dit kennisdossier biedt u enkele praktische handvatten en inspirerende voorbeelden voor de concrete invulling van het spoor Fysieke omgeving.

FYSIEKE OMGEVING

De inrichting van de leefomgeving (school, werk of wijk) kan gezondheid bevorderen, maar ook beperken. Zo vergroot het wonen in aandachtswijken het risico op gezondheidsproblemen door bijvoorbeeld verouderde woningen en het ervaren van onveiligheid. De leefomgeving kan aan de andere kant mensen uitnodigen tot een gezonde(re) leefstijl door bijvoorbeeld de aanleg van fietspaden en ontmoetingsplaatsen. De leefomgeving heeft ook een effect op de gezondheid door de kwaliteit van lucht, klimaat of water, veiligheid of omgevingsgeluid (stress).

Een gezonde leefomgeving:

- Is beweegvriendelijk waardoor mensen gemakkelijk en veilig lopend of op de fiets naar werk, school en winkels kunnen.
- Nodigt kinderen uit om te spelen en te bewegen.
- Heeft in de buurt een gevarieerd aanbod aan voorzieningen zoals scholen, winkels, bedrijven, openbaar vervoersvoorzieningen en sport.
- Heeft woningen, scholen en gebouwen met een gezond binnenmilieu.
- Heeft een goede milieukwaliteit (geluid, lucht, bodem).
- Heeft voldoende, toegankelijk en aantrekkelijk groen, natuur en water.
- Sluit aan bij de behoeften van de bewoners en draagt bij aan sociale cohesie.

WAT KUNT U ALS GEMEENTE DOEN?

De gemeente heeft verschillende mogelijkheden om bij te dragen aan een gezond ingerichte leefomgeving.

- Met plannen, vergunningen en regelgeving aansluiten bij wat nodig is. Sluit daarvoor tijdig aan bij planning en uitvoering in het fysieke domein en zoek gezamenlijk naar kansen om gezondheid of gezonde elementen te versterken. Schakel bijvoorbeeld tijdig deskundigen in bij de wijkinrichting, laat gebruikerswensen meewegen en ga na hoe het vestigingsbeleid van fastfood bij scholen in bepaalde wijken is etc.
- De openbare ruimte optimaal benutten door het aanbieden van activiteiten die aansluiten bij de behoeften van inwoners.
- De omgeving veilig, gezond, levensloopbestendig en beweegvriendelijk inrichten. Dit kan variëren van kleine ingrepen (zoals het plaatsen van bankjes of buitenfitness) tot herstructurering van de wijk. Hiervoor is in zowel het beleid van volksgezondheid als ruimtelijke ordening de gezonde fysieke leefomgeving opgenomen als thema.

Samen met burgers

Vaak zijn er op het gebied van leefbaarheid, ruimtelijke ordening en milieu veel burgerinitiatieven of burgerparticipatietrajecten in de gemeente. Een gezonde leefomgeving is immers niet voor iedereen hetzelfde. Ook inzetten op mede-eigenaarschap van inwoners door beheer en onderhoud van de buurt is van belang. Meer participatie verbindt inwoners en bindt ze aan de wijk. Het vergroot de leefbaarheid en veiligheid van wijken en zorgt aantoonbaar voor beter gebruik van de openbare ruimte. Deze trajecten kunnen ook ruimte bieden om vanuit gezondheids-oogpunt vragen in te brengen in bestaande trajecten.

Ondersteunende wetgeving

Vanuit de Wet Publieke Gezondheid (Wpg) dragen gemeenten zorg voor het bewaken van gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen. Het is goed om bijvoorbeeld tijdig advies te vragen aan de GGD, voordat besluiten worden genomen die belangrijke gevolgen hebben voor de publieke gezondheidszorg. In de Omgevingswet, die naar verwachting in 2018 ingaat, maar waar veel gemeenten zich nu al op voorbereiden, wordt het meewegen van gezondheid bij beslissingen expliciet opgenomen. Daarnaast biedt de integrale benadering van de Omgevingswet aanleiding om gezondheid als overkoepelend begrip mee te nemen, waardoor er keuzes gemaakt kunnen worden vanuit gezondheidsperspectief.

Integrale aanpak gezondheid

Via de directe leefomgeving (school, werk of wijk) kunnen mensen tot een gezonde(re) leefstijl worden uitgenodigd. Dat betekent dat een gemeente bij de preventie van overgewicht, roken en overmatig alcoholgebruik en het bevorderen van sport en bewegen en psychische gezondheid, ook inzet op een gezonde leefomgeving. Denk daarbij aan:

- Gezond voedingsaanbod bij kinderopvang, scholen en sportkantines.
- Rook- en alcoholvrije school- en sportomgeving.
- Bewegvriendelijke woonomgeving en passend beweeg- en sportaanbod in de buurt.
- Veiligheid en toegankelijkheid (bijv. van sportaccommodaties, schoolzones en parken).
- Het koppelen van functies als bewegen en ontmoeting (bijvoorbeeld door picknicktafels en watertappunten bij speeltuinen te plaatsen).

WIE ZIJN BETROKKEN?

Veel partijen houden zich bezig met een gezonde leefomgeving. Werken hieraan kan eigenlijk niet zonder samenhang en coördinatie tussen gemeentelijke beleidsterreinen. De gemeente stimuleert hiertoe samenwerking tussen gemeentelijke sectoren om de fysieke leefomgeving gezond in te richten. Denk daarbij aan terreinen als ruimtelijke ordening, infrastructuur en transport, volksgezondheid, wonen, sport, onderwijs, veiligheid, zorg en natuur en milieu.

Ook stimuleert de gemeente een actieve bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving bij onze lokale partners en bewoners. Denk daarbij aan de woningcorporaties, projectontwikkelaars, (landschaps)architecten en stedenbouwkundigen, omgevingsdiensten en de GGD.

TIPS

- Neem de tijd om relevante partijen te leren kennen en te verdiepen in elkaars taal en cultuur. Het helpt om samen door de wijk of buurt te lopen en te bespreken wat opvalt.
- Begin de samenwerking met kleine stappen en kijk waar kansen liggen voor samenwerking (is er enthousiasme onder inwoners, is er bestuurlijk draagvlak?).
- Kom in gesprekken met fysieke leefomgeving niet alleen iets halen, maar ook iets brengen (kom met suggesties of toon meerwaarde aan).
- Zorg ervoor dat bestuurders en managers de samenwerking met meerdere beleidsterreinen en inwoners ondersteunen en faciliteren.
- Laat tijdens de uitvoering regelmatig de resultaten zien aan B en W en de gemeenteraad. Zo houdt u ook het onderwerp op de agenda. Sluit daarbij zoveel mogelijk aan bij de actualiteit en de punten die het meeste aandacht krijgen in de gemeente.

BRONNEN

- Loketgezondleven.nl: Handreiking Gezonde Gemeente
- Platform31.nl: Wijkengids
- Experimentgezondewijk.nl: E-boek Gezonde wijk
- NISB.nl (bewegvriendelijke omgeving)

Meer informatie, tools en voorbeelden vindt u op het online platform Gezondin.nu bij de pijler [Fysieke Omgeving](#).

Kijk ook eens naar de sporen: [Gedrag & vaardigheden](#), [Participatie](#), [Preventie & zorg](#) en [Sociale omgeving](#). En naar de pijlers: [Bestuurlijke betrokkenheid](#), [Burgers zijn hoofdrolspelers](#), [Differentiatie](#), [Monitoring](#), [Procesgerichte aanpak](#), [Publiek & privaat](#), [Sociale marketing](#) en [Synergie Circuit](#).

ENKELE VOORBEEDEN

ZWOLLE WERKT SAMEN AAN GEZONDE STAD

Voor het programma 'Zwolle Gezonde Stad' wordt samengewerkt met Ruimte & Economie, Wijkzaken, Sociale Zaken & Werkgelegenheid en Beheer Openbare Ruimte. Het gaat dan om inbreng voor bijvoorbeeld herstructureringsplannen, flora en fauna, beheer en onderhoud, speelruimtebeleid en beleid voor stadslandbouw. In de ontwikkeling van natuurspeelplekken resulteerde dat in een veilige oversteek van een 50 km weg en een kindvriendelijke route bij een speelnatuurplek.

Meer info:

www.loketgezondleven.nl/gezonde-gemeente/gezondheidsbeleid-maken/leefomgeving-en-gezondheid/voorbeelden-gezonde-leefomgeving

GEZOND INRICHTEN IN WIJK GAGELDONK-WEST IN BERGEN OP ZOOM

Bergen op Zoom stimuleert de bewoners van de wijk Gageldonk-West om dagelijks meer te bewegen. Enerzijds door een gezonde en beweegvriendelijke wijkinrichting te realiseren en anderzijds door bewoners te stimuleren meer gebruik te maken van de omgeving. In 2010 en 2011 is o.a. een stedenbouwkundig advies uitgebracht over hoe een gezonde en beweegvriendelijke omgeving eruit kan zien. Een aantal bewoners hebben ideeën ontwikkeld over bewegen, veiligheid en ontmoeting in de wijk. In 2013 zijn enkele van deze ideeën gerealiseerd. Zo is in nauw overleg met bewoners een speeltuin opnieuw ingericht.

Meer info:

www.loketgezondleven.nl/gezonde-gemeente/gezondheidsbeleid-maken/leefomgeving-en-gezondheid/voorbeelden-gezonde-leefomgeving

EEN NIEUW MAKASSARPLEIN

Het Makassarplein in Amsterdam Oost is vernieuwd. Het ontwerp is samen met de buurt gemaakt. Er is gewerkt aan goede faciliteiten voor sporten, spelen, picknicken, tuinieren en elkaar ontmoeten. Het nieuwe plein heeft een kunstgrasvoetbalveld met dug-out en een multifunctioneel sportveld van de Richard Krajicek Foundation. Voor de kleintjes zijn er speeltorens met glijbanen en een grote zandbak. Er staan veel bankjes en er is een brede allee. Sfeer krijgt het plein door een fontein en mooi gekleurde heesters, fruitbomen en moestuinen. Het plein is overzichtelijk en daardoor veilig.

Meer info:

<http://www.oost-online.nl/index.php/world/nieuws-en-buurt/indische-buurt/773-nieuw-makassarplein-is-nu-een-grote-huiskamer-voor-de-buurt>

WIJKPARK TRANSVAAL IN DEN HAAG

Het park is centraal gelegen met looproutes door het park. Deze routes zorgen ervoor dat de wijk beter dan voorheen met de rest van de stad is verbonden en er een goede mix van 'gebruikers' is ontstaan. Bewoners zijn bij de planontwikkeling betrokken; ze wilden een echt doe-park voor alle leeftijden. In de planvorming is ook het beheer betrokken; voordat het park werd geopend, sloten verschillende instanties en bewoners een beheerconvenant waarin de werkzaamheden en verantwoordelijkheden staan. Groenonderhoud, bestrating, afvalverwerking en reparaties vallen onder Dienst Stadsbeheer. Buurtbeheerbedrijf Team Transvaal zorgt voor extra toezicht en klein onderhoud. Er is een stadsboerderij, veel gras en bomen. In het midden is een groot asfaltplein met een speelgoeduitleencentrum, dat intensief wordt gebruikt door kleine kinderen en jongeren.

Meer info:

www.veilig-ontwerp-beheer.nl/maatregelen/wijkpark-transvaal-den-haag

Heeft uw gemeente zelf goede voorbeelden? Deel ze via www.gezondin.nu.